

วิถีการบรรลุมรรคตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทและรินไซเซน

พระมหาคะนอง เข้าวทองกลาง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2539

ISBN 974-635-380-2

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I17045897

WAYS TOWARD ENLIGHTENMENT IN THERAVADA AND RINZAI ZEN BUDDHISM

Phramaha Kanong Chaothonglang

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Philosophy

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1996

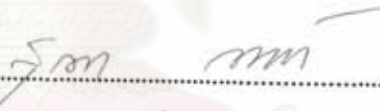
ISBN 974-635-380-2

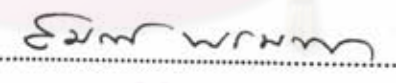
หัวข้อวิทยานิพนธ์ วิธีสู่การบรรลุธรรมตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทและรินไชเซน
โดย พระมหากะนอง เขาว์ทองกลาง
ภาควิชา ปรัชญา
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรมทา

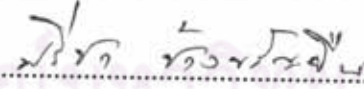
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

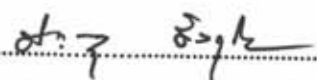

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์นายแพทย์ศุภวัฒน์ ชุตินวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณา สถาอานันท์)

..... ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรมทา)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ปรีชา ช้างขวัญยืน)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทุม อังกูรโรหิต)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

คะนอง เซาว์ทองกลาง, พระมหา: วิถีสู่การบรรลุธรรมตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท และริน ไชเซน (WAYS TOWARD ENLIGHTENMENT IN THERAVADA AND RINZAI ZEN BUDDHISM) อ. ที่ปรึกษา: ผศ. ดร. สมภาร พรหมทา ; 82 หน้า. ISBN 974-635-380-2.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบวิถีสู่การบรรลุจุดหมายสูงสุดในพุทธปรัชญาเถรวาทและริน ไชเซน

ในพุทธปรัชญาเถรวาท จุดหมายสูงสุดแห่งการปฏิบัติธรรมเรียกว่า “นิพพาน” ซึ่งเป็นภาวะหลุดพ้นจากทุกข์และกิเลสทั้งหมด วิถีแห่งการปฏิบัติเพื่อบรรลุนิพพานนั้นตั้งอยู่บนวิธีการทั้ง 3 คือ ศีลสิกขา จิตตสิกขา และปัญญาสิกขา

ในพุทธปรัชญาริน ไชเซน จุดหมายแห่งการปฏิบัติเรียกว่า “ซาโตริ” ซึ่งหมายถึงภาวะรู้แจ้ง หรือ การประจักษ์แจ้งพุทธภาวะ วิถีแห่งการปฏิบัติเพื่อบรรลุซาโตริมืออยู่ 3 วิธีด้วยกัน คือ ซาเซน (Zazen) หรือการนั่งสมาธิ, ซันเซน (Sanzen) หรือการขบแก้ปัญหากออัน (koan) และมอนโด (Mondo) หรือการถามตอบอย่างฉับพลัน

จากการศึกษาพบว่า จุดหมายสูงสุดในสำนักปรัชญาทั้งสองคล้ายคลึงกัน นั่นคือ การทำลายอวิชชาแล้วเข้าถึงภาวะรู้แจ้งในที่สุด แม้ว่าวิธีการในทั้งสองสำนักจะต่างกันและมีรายละเอียดแตกต่างกันออกไป แต่จุดหมายแห่งวิถีปฏิบัติก็ คล้ายกัน นั่นคือ จิตตสิกขาและซาเซนต่างก็มีจุดหมายเพื่อทำจิตให้หยุดนิ่งอยู่กับอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เกิดภาวะจิตจดจ่ออยู่กับจุดเดียว (เป็นสมาธิ) ส่วนปัญญาสิกขาและซันเซนรวมทั้งมอนโดต่างก็มีจุดหมายเพื่อขจัดกิเลสและเข้าถึงภาวะรู้แจ้งในที่สุดนั่นเอง

ภาควิชา ปรินญา
สาขาวิชา ปรินญา
ปีการศึกษา 2539

ลายมือชื่อนิติ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

C610554 : MAJOR : PHILOSOPHY

KEY WORD : THERAVADA / RINZAI ZEN / BUDDHISM / WAYS / ENLIGHTENMENT

KANONG CHAOTHONGLANG, PHRAMAHA : WAYS TOWARD ENLIGHTENMENT
IN THERAVADA AND RINZAI ZEN BUDDHISM. THESIS ADVISOR : ASSIST. PROF.
SOMPARN PROMTA, Ph.D. 82 pp. ISBN 974-635-380-2

The purpose of this thesis is to make a comparative study of the means to the supreme goal of religious life in Theravada and Rinzai Zen Buddhism.

In Theravada, the supreme goal of religious life is called "Nibbana" which is the emancipation from sufferings and defilements which caused the sufferings. The way of practice for attaining Nibbana is based on the threefold method, namely, *Silasikkha* (training in morality), *Cittasikkha* (training in mentality), and *Pannasikkha* (training in wisdom).

The goal in Rinzai Zen is known as "Satori" which is usually defined as "enlightenment" or "the realisation of Buddhahood". The way of practice for attaining Satori consists of three methods, namely, *Zazen* (sitting meditation), *Sanzen* (koan exercise), and *Mondo* (immediate question-answer session)

It is found that the supreme goal in both schools is the same, i.e. to eliminate delusion, called "Avijja", and attain *Nibbana* (in Theravada) and *Satori* (in Rinzai Zen). Even though the ways in both schools are different in detail, their aims are the same. The aim of *Cittasikkha* and *Zazen* is to concentrate the mind on particular objects, to have the mind one-pointed. The aim of *Pannasikkha* and *Sanzen* as well as *Mondo* is to eliminate the delusion and finally attain the supreme goal.

ภาควิชา.....ปรัชญา

สาขาวิชา.....ปรัชญา

ปีการศึกษา.....2539

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จากบุคคลและสถาบันหลายฝ่าย ผู้วิจัยขออนุญาตระบุนามเพื่อแสดงความขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ดังนี้

ขออนุโมทนาขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา ที่ได้ให้คำปรึกษาแนะนำ ด้วยดีมาตลอด ตั้งแต่เมื่อครั้งที่ผู้วิจัยยังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี จนกระทั่งเข้าศึกษาต่อในสถาบัน แห่งนี้ และที่สำคัญ ท่านได้ให้ความเมตตาอนุเคราะห์รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ได้ช่วยชี้แนะ ท้วงติง จนทำให้การทำงานครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ศาสตราจารย์ ดร.วิทย์ วิศทเวทย์ รองศาสตราจารย์ ดร.มารค ตามไท รองศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณ สถาอานันท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุกฤษฏ์ แพทย์น้อย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์ และอาจารย์ ดร.ริชาร์ด ไคค์ (Richard Dyche) ขออนุโมทนาขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่เอ่ยนามมาในที่นี้ได้ถ่ายทอดความรู้ทางปรัชญาสาขาต่าง ๆ แก่ผู้วิจัยในขณะที่ศึกษาอยู่ ณ สถาบันแห่งนี้ จนทำให้มีวันนี้ขึ้นมาได้

กราบขอบพระคุณหลวงพ่อบุญพระโสภณปริยัติวิธาน (จัด โกวิท) เจ้าอาวาสวัดสร้อยทอง และพระภิกษุสามเณรภายในวัดทุกรูปที่ได้ให้กำลังใจ ตามใจเอื้อเฟื้อ ตลอดทั้งช่วยเหลือในภารกิจ บางประการของผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา กราบขอบพระคุณพระมหาแก้ว หาสปลบุญญ์ อาจารย์ใหญ่ และคณะครูอาจารย์สำนักเรียนวัดสร้อยทอง ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมงานทุกท่าน ที่มีเมตตาจิตใจเข้าใจและให้กำลังใจในการทำงานครั้งนี้ ขอขอบคุณกองเลขานุการสำนักเรียนวัดสร้อยทอง ที่อนุญาตให้ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ในการทำงาน และขอขอบพระคุณพระมหาสุภา อุทโท ป.ธ. 9 นักศึกษาปริญญาโท สาขาพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นเพื่อนสหธรรมิกที่คอยกระตุ้นเตือนการทำงาน ช่วยเหลือในการจัดพิมพ์ และบางครั้งได้ 'เทศนา' ปลุกปลอบเมื่อยามท้อแท้และสับสน

ขออนุโมทนาขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ห้องสมุดบัณฑิตวิทยาลัย หอสมุดกลาง มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ศูนย์ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ท่าพระจันทร์) และห้องสมุดสำนักเรียนวัดสร้อยทอง ที่ได้เอื้อเฟื้อเอกสารประกอบการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบพระคุณและอนุโมทนาขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง

พระมหาคะนอง ปวทุฒ โภ (เขาว์ทองกลาง)

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ณ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 แนวเหตุผล ทฤษฎีที่สำคัญหรือสมมติฐาน.....	4
1.3 วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	5
1.6 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย.....	5
บทที่ 2 การบรรลุธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทและริน ไชเซน	
2.1 การบรรลุธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท.....	7
2.1.1 ทุกข์และสาเหตุแห่งทุกข์.....	7
2.1.2 ความดับทุกข์.....	9
2.1.3 ภาวะของผู้บรรลุนิพพาน.....	16
2.2 การบรรลุธรรมในพุทธปรัชญาริน ไชเซน	18
2.2.1 จุดหมายในพุทธปรัชญาริน ไชเซน.....	18
2.2.2 ธรรมชาติแห่งพุทธะ.....	20
2.2.3 ภาวะของผู้ประจักษ์แจ้งธรรมชาติแห่งพุทธะ.....	28
2.3 เปรียบเทียบการบรรลุธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทและริน ไชเซน.....	29

บทที่ 3 วิธีสู่การบรรลุธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทและรินไซเซน

3.1 วิธีสู่การบรรลุธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท.....	33
3.2 วิธีสู่การบรรลุธรรมในพุทธปรัชญารินไซเซน.....	52
3.3 เปรียบเทียบวิธีสู่การบรรลุธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทและรินไซเซน.....	69

บทที่ 4 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

4.1 สรุปผลการวิจัย	76
4.2 ข้อเสนอแนะ	78
รายการอ้างอิง	79
ประวัติผู้วิจัย	82

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำอธิบายสัญลักษณ์และอักษรย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้อย่างถึง “พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ 2525” ภาษาบาลีอักษรไทย* ซึ่งจัดพิมพ์โดยมหาวิทยาลัย เมื่อปีพุทธศักราช 2523 และอ้างอิง “อรรถกถา” พร้อมทั้ง “ปกรณ์วิเสส” ภาษาบาลีอักษรไทย ซึ่งจัดพิมพ์โดยมหาวิทยาลัย ในปีพุทธศักราชต่าง ๆ

คัมภีร์พระไตรปิฎก = เล่ม/ข้อ/หน้า (เช่น ที.สී. 9/1/1 = ทีฆนิกาย สีลขุขนุชวคฺค พระไตรปิฎกเล่มที่ 9 ข้อ 1 หน้า 1) ส่วนคัมภีร์อื่น ๆ = เล่ม/หน้า (เช่น ธ.อ. 1/1 = ธรรมปทฎกถา เล่มที่ 1 หน้า 1) และเมื่อเรียงตามอักษรวิธีในภาษาบาลีแล้ว จะได้ลำดับอักษรย่อดังต่อไปนี้

อง.อฎฐก.	อญฺคุดตฺรนิคาย อฎฐกนิปาด	พระไตรปิฎกเล่มที่ 23
อง.เอกาทสก.	อญฺคุดตฺรนิคาย เอกาทสกนิปาด	พระไตรปิฎกเล่มที่ 24
อง.จตุกก.	อญฺคุดตฺรนิคาย จตุกกนิปาด	พระไตรปิฎกเล่มที่ 21
อง.ติก.	อญฺคุดตฺรนิคาย ติกนิปาด	พระไตรปิฎกเล่มที่ 20
อง.ทสก.	อญฺคุดตฺรนิคาย ทสกนิปาด	พระไตรปิฎกเล่มที่ 24
อง.นวก.	อญฺคุดตฺรนิคาย นวกนิปาด	พระไตรปิฎกเล่มที่ 23
อง.สตุตค.	อญฺคุดตฺรนิคาย สตุตคนิปาด	พระไตรปิฎกเล่มที่ 23
อภิ.ป.	อภิธมฺมปิฎก ปุคฺคลปณฺณุตฺติ	พระไตรปิฎกเล่มที่ 36
อภิ.วิ.	อภิธมฺมปิฎก วิภงฺก	พระไตรปิฎกเล่มที่ 35
ขุ.อป.	ขุทฺทกนิคาย อปทาน	พระไตรปิฎกเล่มที่ 32-33
ขุ.อติ.	ขุทฺทกนิคาย อติวุตฺตค	พระไตรปิฎกเล่มที่ 25
ขุ.จ.	ขุทฺทกนิคาย จุฬินทฺุเทศ	พระไตรปิฎกเล่มที่ 30
ขุ.พุทธ.	ขุทฺทกนิคาย พุทฺธวส	พระไตรปิฎกเล่มที่ 33
ขุ.ปฎิ.	ขุทฺทกนิคาย ปฎิสมฺภิทามคฺค	พระไตรปิฎกเล่มที่ 31
ที.ปา.	ทีฆนิกาย ปาฎิกวคฺค	พระไตรปิฎกเล่มที่ 11
ที.ม.	ทีฆนิกาย มหาวคฺค	พระไตรปิฎกเล่มที่ 10
ที.สී.	ทีฆนิกาย สีลขุขนุชวคฺค	พระไตรปิฎกเล่มที่ 9
ธ.อ.	ธมฺมปทฎฐกถา	อรรถกถา
ม.อุ.	มชฺฌิมนิกาย อุปริปณฺณาสก	พระไตรปิฎกเล่มที่ 14

* ผู้ใช้พระไตรปิฎกแปลภาษาไทย หวังกำหนดเอาเฉพาะตัวเลขที่บอกเล่มและข้อ ซึ่งจะตรงกันกับภาษาบาลี (หน้าไม่ตรงกัน)

ม.มู.	มชุฉินนิกาย มุลปณณาสก	พระไตรปิฎกเล่มที่ 12
วินย.	วินยปิฎก	พระไตรปิฎกเล่มที่ 1-8
วินย.อ.	วินย อฎฐกถา (สมนุดปาสาทิกา)	อรรถกถา
วิสุทฐิ.	วิสุทฐิมคค	ปกรณวิเสส
ต้.ข.	ต้ยุดตินิกาย ขนุชวารวคค	พระไตรปิฎกเล่มที่ 17
ต้.นิ.	ต้ยุดตินิกาย นิตานวคค	พระไตรปิฎกเล่มที่ 16
ต้.ม.	ต้ยุดตินิกาย มหาวารวคค	พระไตรปิฎกเล่มที่ 19
ต้.ส.	ต้ยุดตินิกาย สกาดวคค	พระไตรปิฎกเล่มที่ 15

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย